

יומנו של אינדי
גאלאנטא 1944

על העטיפה:
בית הכנסת של הקהילה בגאלאנטא
שבראשה עמד הרב יהושע בוקסבאום זצ"ל

עריכה: נעמי מורגנשטרן
עריכה לשונית: אביגיל אריאל
עיצוב כריכה ועימוד: מוריה סרי-לוי

כל הזכויות שמורות למחברת
טל' להזמנות: 02-5819763

©

אין לשכפל, להעתיק, לצלם בשום אמצעי
אלקטרוני, אופטי או מכני לשימוש מסחרי

שימוש למטרות חינוך מותר ומומלץ

נדפס בישראל תשע"ב Printed in Isreal 2012

יומנו של לינד
גאלאנטא 1944

שינדי מילר-ארנוולד

"כי בשם קודשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד"

לפני שנים שאל אותי נכדי נתנאל מנחם, שהיה אז בן חמש:
- "סבתא, יש לך אמא?", עניתי לו שהייתה לי אמא והיא איננה.
והוא שאל:
- "למה, מה קרה לה?"
- "הרגו אותה", אמרתי.
- "ואיך את נשארת בחיים?"
- "אני? אני ברחתי."
- "סבתא", הוא גער בי, "את עזבת את אמא שלך וברחת?
אם מישוהו ירצה להרוג את אמא שלי, אני לא אברח..."

לזכר בני, יצחק אהרון הלוי זצ"ל,

**שנפל בעת מילוי תפקידו בצבא ההגנה לישראל
תנצב"ה**

דרך ארוכה עשה יומנה של שינדי מאותו יום בשנת 1944, היום בו התחילה לכתוב אותו במחברת, בחדרה בעיירה גאלאנטא שעל גבול סלובקיה הונגרית. בתחילה, תיעדה את קורות בני משפחתה וקרוביה עם הכיבוש הגרמני, אחר כך את הגירוש מהבית, ואת טלטולי היהודים עמוסי החבילות ממקום למקום, עד הגיעם לרכבת שלקחה אותם לאושוויץ. דפי היומן הושחתו, ובהגיעה למחנה לעבודות כפייה הצליחה שינדי - תוך סיכון חייה ובמאמץ רב - לשחזר על גבי כרטיסיות את הדברים שכתבה ביומן.

היא הוסיפה את קורותיה וקורות אחיותיה וחברותיהן, מהרגע שעלו לרכבת ועד שהוסרו מהן שערותיהן, בגדיהן וכבודן. יותר משישים וחמד שנים היא נשאה את הזיכרונות הקשים, עד שהעלתה על הכתב את ההתמודדות שלה עם הדברים שכתבה אז, עם האבדן והתקווה, עם הכאב והאמונה, עם השבי והשחרור, ולבסוף: ההתמודדות עם השכול.

שלושה כתבי יד שזורים בספר, ושלושתם סיפור אחד פרי עטה של שינדי. הראשון - מהתקופה בה החלה לכתוב יומן, והיא בת חמש עשרה;

השני - מהתקופה בה עבדה במחנה לעבודות כפייה.

כתב היד השלישי הוא משנת 2008, השנה בה החליטה להעלות את קורותיה ואת זיכרונותיה על הכתב.

זהו תיעוד ייחודי, המחבר את הזמנים בהם נכתבו הדברים לכדי רצף אחד ארוך של חיים יהודים ערכיים, מוסריים ואכפתיים; תיעוד המפגיש את הקורא עם דמויות מקהילה יהודית אחת מני רבות שחרבה בשואה, וששרידיה - ובתוכם שינדי - עשו הכול כדי לשמר ולהמשיך את הרוח היהודית המחברת דור לדור.

נ.מ.

ברשותכם, אפתח בכמה נקודות ציון היסטוריות:
עד לסיום מלחמת העולם הראשונה שכנה העיירה הקטנה גאלאנטא בהונגריה על גבול סלובקיה, בתחומי הקיסרות האוסטרו-הונגרית. הייתה בה קהילה יהודית ותיקה, וישיבה בעלת שם ברחבי אירופה.
עם כניעת צבא הקיסר במלחמת העולם הראשונה פורקה הממלכה, וקמו המדינות העצמאיות אוסטריה והונגריה. השטחים של צ'כיה, בוהמיה, מורביה וסלובקיה התלכדו למדינה אחת בשם צ'כוסלובקיה, והעיירה גאלאנטא הייתה לחלק ממדינה זו. זו הסיבה שתושבי גאלאנטא דיברו גם הונגרית וגם סלובקית.
הונגריה, שסירבה להשלים עם ההחלטה שגרעה שליש משטחה, כרתה ברית עם גרמניה, ובשנת 1938, לאחר 'הסכם מינכן', שבו ההונגרים לשלוט בחבל הארץ בו שוכנת גאלאנטא.
מאז הורע מצבם של היהודים: מחלקם הגדול נשללה האפשרות לעבוד, ונכסים ובתי עסק יהודיים עברו לידי הממשל.
בימי מלחמת העולם השנייה, בשנת 1942, גויסו הגברים היהודים מגיל שמונה-עשרה ועד ארבעים וחמש ל'פלוגות העבודה', והוכרחו לעבוד בפרך עבור הגרמנים. רק מעטים מהם נשארו בחיים עם סיום המלחמה.
בחודש מרץ 1944 פלש צבא גרמניה להונגריה, וגם העיירה גאלאנטא עברה לשליטת הגרמנים.

עד כאן סקירה היסטורית קצרה, ומכאן - סיפור חיי.

שמי שינדי. נולדתי בגאלאנטא בשנת 1929, בת עשירית למשפחת ארנוולד היהודייה והוותיקה במקום. אפשר לומר שמשחר ילדותי גדלתי

על זיכרונות הוריי האהובים, ועל סיפורי הצרות שעברו. בראשית נישואיהם, מעט לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה, התגוררו אמי, צורט'ל-צילה ואבי, יהודה-לייב, בכפר קולטא השכן לגאלאנטא. ארבעה ילדים נולדו להם: מודכ'ה-מרדכי, הבכור, אסתר, לאה וזיסל. עם סיום המלחמה, בשל המחסור באוכל ובתרופות, פרצה מגפה וארבעת הילדים חלו בה. באותו זמן גם גברה האנטישמיות, ואל הבית הגיעו כמה שכנים אשר גירשו את הוריי וילדיהם החוצה. במשך כמה שעות שהתה המשפחה מחוץ לבית, בעוד השכנים שודדים את כל רכושם. מצבם של הילדים הורע מאוד, ובמיוחד מצבו של מודכ'ה. כאשר השודדים התירו להוריי לשוב ולהיכנס לביתם, ביקשה אמי מאחד מהם שייקח את מודכ'ה לבית החולים כי חייו בסכנה. השודד הסכים, וכך ניצלו חייו של מודכ'ה, אחי הבכור, והוא הבריא. אלא שגם מצבן של שלוש הבנות הורע, ובמשך שבוע אחד נפטרו שלושתן.

הוריי שבו לגאלאנטא, למקום בו נולד אבי, וגרו בבית שעמד בחצר ליד בית הוריו, הסבא ליאופולד והסבתא קטי-חיה ארנוולד. מאז נולדו אחיי רובי-ראובן, ואחריו חזקי'-יחזקאל, אחותי הגדולה יטי, אחי יוסי-יוסף, אחי ברי, ששמו היהודי הוא יששכר דב, ואני, שינדי. כאשר הייתי בת שנה וחצי נולדה אחותי דורי-דבורה, ואחריה אחי פייבי-חזקיהו, שנקרא בשמו של ראש הישיבה בה למד הדוד אברהם.

גרנו ברחוב הראשי של העיירה, ליד ביתם של טאנטע ('טאנטע' בידיש זו דודה) ובעלה הדוד אברהם, שהיה תלמיד חכם גדול. טאנטע, דודתה של אמי, לא ילדה ילדים, ולכן כאשר גיסתה, סבתי פריידה, ילדה את אמי, היא וסבי אליעזר העניקו אותה כמתנה לטאנטע והדוד, כדי שתהיה להם לבת.

כך היו לי שלושה זוגות של סבים וסבתות: הוריי אבי, הוריי אמי וטאנטע והדוד אברהם. ימי ילדותי היפים ביותר היו הימים בהם נסענו אחי, אחיותיי ואני לבית הסבא והסבתא, שהיה בעיירה וגשיא. שם פגשנו בכל הדודנים מצד אמי, ועמם בילינו חלק גדול מחופשת הקיץ.

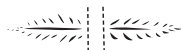
בבית הוריי שמרו מצוות, ונדמה לי שספריית ספרי הקודש של אבא הייתה הגדולה בעיירה. במיוחד זכורים לי ספרי המשנה שהיו עטופים בבד ירוק, וספרי הגמרא שכריכתם הייתה כריכת עור חומה. גם ארון קודש קטן עמד בסלון הבית, וכיסתה אותו פרוכת עליה היו רקומים שמות שלוש האחיות שלי שאותן לא הכרתי, וסביבם פרחים יפהפיים וצבעוניים. בתוך הארון שכן ספר תורה שנכתב בידי סופר סת"ם בפולין.

לפני מספר שבועות טלפנה אלי אישה ילידת גאלאנטא המתגוררת במושב בני-ציון, וסיפרה לי שהגיס שלה שאל אותה אם היא הכירה את משפחת ארנוולד מגאלאנטא. "כמובן שאמרתי שאני מכירה", אמרה אותה אישה, "והוא סיפר לי שמצא בבית כנסת שלושה ספרי קודש, אשר בדף הראשון של כל אחד מהם כתוב: 'ליאופולד ארנוולד, גאלאנטא'. עכשיו", אמרה, "אמרי לי מיהו ליאופולד ארנוולד?". "ליאופולד ארנוולד הי"ד הוא סבי", עניתי, "והספרים הם ספריו". לשאלתה אם אני רוצה את הספרים, עניתי: "בוודאי!", והיא הבטיחה לנסות להעבירם אלי.

הכול הכירו אותי כילדה חייכנית, צחקנית ומלאת שמחת חיים. למדתי בבית ספר המקומי הלא-יהודי בו היו הלימודים ברמה גבוהה, ולשם הלכתי גם בשבת. בטקסים קיבלתי תמיד את התפקיד הראשי, ומאוד רציתי להיות סופרת. בבית הספר חוויתי גם אנטישמיות, ופעם, בשיעור גיאוגרפיה, כאשר למדנו על פולין, אמרה המורה: "בפולין חיה אוכלוסיית

היהודים הגדולה ביותר", ומיד הוסיפה: "ולצערי, אוכלוסיית היהודים השנייה בגודלה נמצאת בהונגריה..." "שלושים ושבעה זוגות עיניים ננעצו בי ובשתי חברותיי היהודיות, ואני לא זזתי.

עד לשנת 1942, השנה בה אחיי מודכ'ה, חזקי ויוסי גויסו לפלוגות העבודה, חיי היו נפלאים. אמנם, ידעתי שמתחוללת מלחמה, ראיתי פליטים יהודים, שמעתי מעט על קשיי היהודים, וגם ידעתי שהממשל ההונגרי חחרים מהוריי את בתי העסק שלהם, אך בכל זאת, רק בהיותי בת שלוש עשרה, כאשר נפרדתי מאחיי, ירדה עליי תחושה של דאגה כבדה לגורלם.

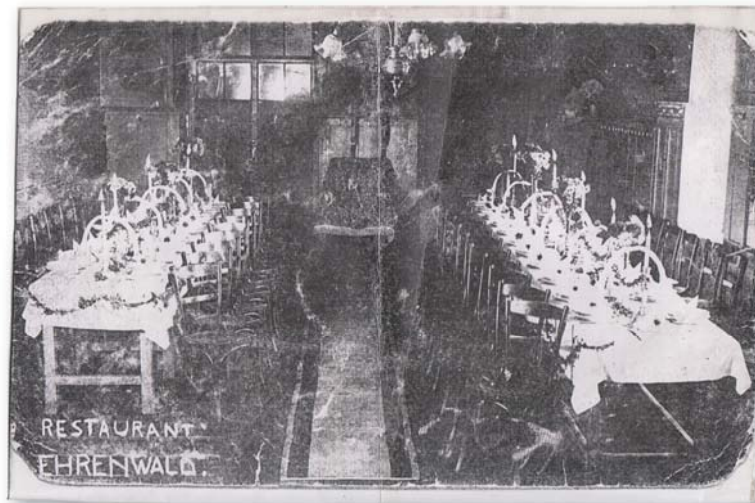
—

בלילה שבסופו של יום ראשון, כ"ד באדר תש"ד, 19.03.1944, כאשר השקט שב אל ביתנו, מעורב במתח שנותר באוויר, התיישבתי לראשונה לכתוב.

כרטיס מספר 2

היום היה אחד הימים היפים בחודש מרץ. אחותי יטי ואני ישבנו בחדר וקראנו בספר, אני קראתי את "טרזה" של ג'ון קיטל, בעת שנפתחה הדלת ואמא נכנסה לחדר. מיד סגרנו את הספרים, וכדי שלא תשים לב שאיננו מכינות שיעורי בית, או לפחות רוקמות או תופרות, אחזנו בידינו את שערות ראשנו, כדי שתחשוב שאנחנו עסוקות בסידורן, ואמא, שלא כהרגלה, לא אמרה דבר. היא ניגשה לחלון והביטה ממושכות ברחוב, ופתאום הסתובבה ואמרה בקול שקט ורציני: "בנות, הגרמנים כבשו את הונגריה". הייתה דממה. רק ציוץ הציפורים בחוץ נשמע. חיפשתי על פניה של אמא את החיוך הרגיל, אך פניה היו רציניות ועצובות. לא נותרה ברירה אלא להאמין ולקבל שזה נכון, ויטי אף הוסיפה ולחשה בפנים חיוורות: "זה הסוף שלנו!"

זמן רב שאנו חיים בחרדה, חוששים מהכיבוש, ובכל זאת אמרתי בביטחון: "מאמא, אולי זה לא נכון? ובכלל, לא צריך לקחת את העניין ברצינות". וכאילו לא קרה דבר, פתחתי את הספר שלי והמשכתי בקריאה. אבל... לא הצלחתי לראות את המילים. מול עיניי, בין השורות, עלו תמונות שלא אהבתי, תמונות קשות של היהודים הסובלים שברחו מסלובקיה אלינו, לגאלאנטא, מפחד הגרמנים. עוד לפני שאחיי הגדולים נלקחו לעבודת כפייה, נכנסו לביתנו לילה אחד שני בחורים. אני זוכרת שמאוד

אולם האירועים של הוריי

נבהלתי ומאוד חששתי מהם. הם נראו נורא. התברר ששניהם התגנבו אלינו אחרי שהצליחו לברוח מסלובקיה, ולחצות את הנחל שהפריד בינה לבין גאלאנטא. הם ביקשו מהוריי מחסה, ואבי הסביר להם שביתנו הוא בית בו נכנסים ויוצאים יהודים וגם גויים במשך כל שעות היום, ולכן הוא מציע להם להסתתר באחד המחסנים שלנו. אבא נתן להם כסף, והראה להם לאן ללכת. אני זוכרת עוד יהודי מפוחד שהגיע מפולין, ודיבר רק יידיש. אמא הגישה לו ארוחה חמה, ואחרי שהתאושש, עבר גם הוא להתגורר במחסן. עוד אני זוכרת שלושה צעירים יהודים מסלובקיה, שהגיעו אל ביתנו והם עייפים ורועדים מקור. בדיוק ברגע שנכנסו רתח החלב בסיר, ואמא הגישה להם אותנו מיד, כשהוא מהול במעט מים קרים. אחרי שנרגעו מעט, אמרו השלושה שהם רוצים להגיע לבית משפחת קאליש. אז הורתה אמא לאחותי הגדולה יטי ללוות אותם. יטי הלכה בצד האחד של המדרכה, והשלושה עקבו אחריה מהמדרכה שממול. לפני בית משפחת קאליש היא עצרה לכמה שניות, ואחרי כן חזרה הביתה, ואילו הבחורים חצו את הכביש ונכנסו לבית. ועוד זיכרון: שני אחיינים של אבא הגיעו אלינו מסלובקיה, והיו בדרכם לבודפשט. אחי הצעיר נסע באופניים כדי להראות להם את הדרך אחרי חציית הנהר. (הגוי שעזר להם להבריח את הגבול תמורת תשלום גבוה מאוד שלח לנו הודעה שהם ממתנים על גדת הנהר, ליד גאלאנטא. היה להם מזל. רבים מהמבריחים הלשינו על היהודים אותם הבריחו, לאחר קבלת התשלום.) השניים גרו בביתנו בתוך מזווה צר שנמצא בין שני קירות, ושהו מאחורי הדלת הסגורה, בחושך, במשך כמה ימים, עד שהמשיכו בדרכם. ברוך ה', הם נשארו בחיים.

סגרתי את הספר, ואמרתי לאמא שאני הולכת לחברתי קיטי שגרה בבית הסמוך. לקחתי את המעיל ויצאתי.

kőműves egy kőműves képet és csak az a része
 van megmaradt hogy nem olvasható, kőműves
 gondolatokból gondolatokból kőművesek sör-
 rúgy sörű. Az igazságot megvalósítva gondolat-
 kőműves kőműves dolgokról nem merített és
 nem is merített felhalmozott felhalmozott
 és elcsúszott a kőművesek.
 Arcan. Egy nem latin ^{kelemen} írt fiatal
 de kőműves rögösben ére nem hogy a
 sörű dolgokról tud. És csak az a
 mondat a Buzlapsesti gyors nem érkezt
 meg a felhalmozott ^{kelemen} kőműves
 felhalmozott a kőműves és olyan kőművesek,
 minthet a kőműves kőművesek az utolsó
 felhalmozott kőművesek. Felhalmozott kőműves
 de kőművesek a kőművesek mint az
 utolsó is kőművesek volt az a kőműves kőműves
 kőműves kőműves kőműves de kőművesek
 ha kőművesek kőművesek pedig sőt a kőműves kőműves
 fordultak és kőművesek a kőműves kőműves.
 míg de nem kőművesek kőművesek a kőműves
 kőművesek is felhalmozott az a kőműves kőműves
 kőműves kőműves kőműves kőműves egy kőműves
 és olvasható kőműves kőműves kőműves a kőműves
 Ferse Jan. Több töl.

כרטיס מספר 3

גם בביתה של קיטי הייתה האווירה מתוחה. קיטי קיבלה את פניי בסבר פנים רציני, ומיהרה לעדכן אותי בידיעה שהרכבת המהירה מבודפשט לגאלאנטא עצרה מסיבה בלתי ידועה. לצערי, אמא כבר שמעה על כך, והייתה אכולת דאגה לאחי פרי שנסע באותה רכבת. הרגשנו שחלפו ימי נעורינו. אתמול עוד היינו ילדות, וברגע אחד התבגרנו.

קיטי לבשה את מעילה, וביחד יצאנו לטיול היומי שלנו. צעדנו כעשרה צעדים, ומיד חזרנו. הכול היה מוזר, מפחיד. הרחוב השתנה, האווירה, המראה, הכול היה שונה מיום אתמול. אפילו הריח היה אחר. היד שלי רועדת כשאני כותבת על היום הזה. השמש זרחה, ולנו היה קר.

ליד ביתנו פגשנו בחברות נוספות, ונעמדנו לפטפט. לפני שחזרתי הביתה נכנסתי לטנטע החולה, וישבתי אצלה עד שהדוד, בעלה, שב מהתפילה בבית הכנסת. טנטע ובעלה גידלו את אמא שלנו כהורים לכל דבר, ואני נהגתי להיכנס אליה בכל יום, לשבת על מיטתה, ולספר לה על הקורה בבית. כאשר היה מגיע מכתב מאחד מאחיי, אשר נתפסו ונשלחו למחנות, לעבודת כפייה, אני הייתי זו שרצה לבשר לה. הדודה שמה לב שאין לי חשק לדבר, ושאלה אותי: "קרה משהו?", ואני ענית: "לא. רק כואב לי הראש." בערב חזרתי הביתה, והאווירה עדיין הייתה כבדה. השמועות אמרו שעצרו יהודים שהיו ברכבת שנסעה מבודפשט לגאלאנטא, והוריי כמעט יצאו מדעתם מרוב דאגה לאחי פרי. זוהי השנה הרביעית למלחמה: חלוקת המזון מצומצמת, והמצרכים מתקבלים על פי תלושים. השוק השחור פורח. בערים הגדולות קשה להשיג בשר

כשר, קמח וסוכר, אך בכפרים שסביב העיירה שלנו עדיין אפשר לקנות מצרכי מזון. הוריי הצליחו להשיג את הסחורה היקרה, ובלית ברירה שלחו את אחי ברי למכור אותה בבודפשט, באחד מהמקומות הקבועים בהם קונים היהודים. קודם עשו זאת אחיי הגדולים, ולאחר שהם גויסו לפלוגות העבודה, נשלח במקומם ברי בן השבע-עשרה, אשר היה אמור לשוב הביתה באותה הרכבת.

כולם חיכו לו: בני המשפחה, הקרובים ורבים מיהודי העיירה. כולם רצו לשמוע את החדשות מבודפשט, בירת הונגריה, לדעת מתי פלשו הגרמנים וכבשו את העיר, וכיצד משפיע הכיבוש על מצבם של היהודים.

כרטיס מספר 4

[חסר...]

כרטיס מספר 5

מאוחר בלילה נשמעה צפירת רכבת, והמתח הגיע לשיאו: האם ברי נמצא על הרכבת? כמה דקות עברו, וברי עמד בפתח הדלת. הוא טרם הספיק להיכנס, וכבר הקיפו אותו בני המשפחה, השכנים והחברים, המטירו עליו שאלות, עד שהוא המסכן, כמעט טבע. הוא נער צנוע ושקט, שאינו רגיל להיות במרכז העניינים, ומתקפת השאלות בלבלה אותו מאוד. אמא, שישבה בצד, פילסה דרך בין האנשים, וכשהגיעה אליו שאלה: "האם אכלת היום?", הושיטה לו יד, הובילה אותו אל שולחן האוכל, והגישה לו ארוחה ביתית חמה וטובה.

הכול עקבו אחריו, עומדים בשקט וממתנים, והנה, הפלא ופלא! רק החל ברי לאכול, ומיד החל גם לדבר. הוא סיפר על הפלישה הגרמנית לבודפשט, על מכות אכזריות שמכים אנשי האס.אס ועוזריהם ההונגרים את היהודים ברחובות העיר, על היהודים שעזבו במהירות את בתי הכנסת ומסתתרים בבתי, ועל הפחד והאימה שלו שמא יתפסו אותו בשל היותו פועל בניגוד לחוק.

ברי סיפר שהוא רץ במהירות לתחנת הרכבת, שם ראה כמה הונגרים המחפשים יהודים כדי להסגירם לידי הגרמנים. "אני ועוד כמה נערים יהודים מצאנו פינה בה יכולנו להסתתר מעיניהם", הוא הוסיף, "ושם, בפחד גדול, המתנו גלויי ראש לרכבת שאיחרה להגיע". ברי השתתק והמשיך לאכול, ואני הבנתי שאבדה התקווה שאנחנו ויהודי הונגריה נינצל.

כך עבר ה-19.3.44, היום הראשון לכיבוש הונגריה בידי הגרמנים.

באותו יום, בגאלאנטא, התחלתי לכתוב את היומן, והפסקתי את הכתיבה ביום בו העלו אותנו על הרכבת לאושוויץ.

איני זוכרת למה החלטתי לקחת את המחברת אתי. אני זוכרת שכאשר הרכבת עצרה, ביום הרביעי לנסיעה, וחיילים אכזריים עלו לקרון, ובדחיפות ומכות החלו לחטט בתוך החבילות שלנו, החלטתי להציל את היומן. קימטתי את דפי המחברת לכדור ושמרתי עליו. הרכבת המשיכה לנסוע, ובאותו יום עצרה באושוויץ. ירדתי מהקרון כשאני אוחזת את כדור הנייר בידי.

כאשר לקחו אותנו למחנה, לעבודת כפייה בפטרסוולדו, לקחתי אתי את היומן שנרטב זה מכבר במי הגשם, ודפיו היו דבוקים זה לזה.

בכל לילה, לפני שנרדמתי, הייתי מוציאה את הכדור, מקלפת ממנו בזהירות דף אחד, ומיישרת. למזלי, ישנתי בקומה השלישית של הדרגשים, והפנס היחיד שהאיר את הצריף היה מעל לראשי. רק אחותי יטי וחברתי קיטי ידעו על הדפים, והן גם עזרו לי לקרוא לאור הפנס את האותיות שכמעט ונמחקו לגמרי. את ערמת הדפים שהצלחתי ליישר שמרתי עם שארית כדור הנייר תחת הקש עליו ישנתי.

ובאחד מימי חודש דצמבר 1944, כאשר עבדתי בבית החרושת לתחמושת במחנה לעבודת כפייה בפטרסוולדו, יצאו שתי הבחורות הגרמניות שעבדו לצדי להפסקת אוכל (ארוכה משלנו), ואז התחלתי לכתוב על אחד הכרטיסים שהיו בידי:

—

כרטיס מספר 1

נשארתי לבדי. קרני השמש שחדרו מבעד לחלון ליטפו את פניי, ואני עצמתי את עיניי וראיתי את הבית שלי בגאלאנטא. אחרי כמה שניות של חלום בהקיץ ראיתי סביבי את קירות בית הסוהר סוגרים עליי, והרגשתי את המציאות הנוראה. אמרתי לעצמי: "שינדי, הבית נמצא בחלום, המציאות קשה מבית סוהר", וקול אחר ענה לי: "לא! הבית אינו חלום. פעם המציאות הייתה בית ומשפחה, אבא ואמא, אחים ואחיות וסבא וסבתא. הכול היה מציאותי, ואילו עכשיו את אסירה." חזרתי על המשפט האחרון שוב ושוב. עיניי התערפלו מדמעות, והתקשיתי להמשיך לעבוד. פתאום נרגעו מחשבותיי והחלטתי: "זה הזמן להתחיל להעתיק את הדברים שכתבתי בימים בהם עוד היינו בבית". התחלתי לעבוד מהר, כדי לפנות לי זמן לכתוב את הדברים עליהם סיפרתי, עד שהגרמניות יחזרו מהפסקת האוכל שלהן.

בלילה חזרתי למחנה כשהכרטיס הראשון מוסתר על גופי. אחרי שאכלתי את המנה היומית, הוצאתי מתוך הקש את הניירות הקרועים, וניסיתי לקרוא את הכתוב בדף הראשון. קראתי אותו שוב ושוב, עד שכיבו את האור, ולמחרת שיננתי את הדברים בדרך למפעל. בשעת הצהריים, כאשר שתי הגרמניות שוב יצאו להפסקת האוכל, מיהרתי וכתבתי על כרטיס את הדברים שזכרתי. כך עשיתי במשך כמעט חודשיים, עד שהיו בידי חמישים ושניים כרטיסים ועוד שני דפים. וכך כתבתי :

61
 Elérkeztek az országban napok minden
 kinek az arcára volt írva az az egy ke-
 des mi lesz velünk? Elhunyt az egyik
 nagy és igyekeztünk egyenlőre
 mindegyik nap elhunyt a nagy
 szomorúsággal. Másik vasárnap azaz
 július 20-án Galántára, érkeztek nagy
 kerek autókkal és megálltak minden
 ismét előttük árnyékoltuk. Ezen a na-
 pón alakult ki a jelszavak. Ki jött a
 Magyarok Szövetségéből utasul szünet
 fennmaradt az a lehet egy felhívást a na-
 pón kelt az a felhívás. Az országban
 nagy befűvel az volt ki írta mindenki
 köztük 10 nagy nagy csillagot is felhív. Ezek
 az országok Pécsett elhőtt voltak 1944-ben
 Emlékszem eddig az országban nem igen
 volt hivatalos az országban a lakosok
 az a nővéremmel nem is lehetett beszélni
 így tehát az egész lakosságban az a na-
 pult. Ezen a napon igen változott a kijelölés
 köztük megrendült a boldogos lelkű
 volt aki szünetet nem tartott.

כרטיס מספר 6

בבוקר קמתי לקראת היום הראשון תחת השלטון הגרמני. מהר מאוד התברר שהסתיימה שגרת חיינו המוכרת. האווירה כלפי היהודים השתנתה. הגיעו הימים הנוראים: אם קודם סבלנו מחוסר האדיבות של הכובשים ההונגרים כלפינו, עכשיו התקבל אישור ממשלתי להכאת היהודים.

[חסר...]

את הגרמנים עוד טרם ראינו, אבל שכנינו הגויים כבר השתנו. כמו עיניי ראיתי שני שוטרים תופסים את היהודי אפטרגוט מהכפר סלי שלייד גאלאנטא, קושרים אותו לשני זוגות אופניים, ומתחילים לנסוע. הוא, המסכן, שהיה ידוע כחולה באסטמה, החל לרוץ אחריהם. עד שהגיעו לרחוב שלנו כבר היה שרוע על הכביש, נגרר אחרי האופניים. וזהו רק עינוי אחד מעינויים רבים.

אנחנו רועדים מפחד, ושואלים את עצמנו מתי יגיע תורנו. שמענו שבלילה נכנסו שוטרים לדירות של יהודים בתואנה שהם מחפשים זרים. בעצם הם סתם מפחידים את היהודים.

הגיעו משאיות גדולות ועצרו בפתח החנויות של היהודים. חיילים במדי אס. אס. קפצו מהן, נכנסו לחנויות, ורוקנו אותן מסחורה. את הכול העמיסו על המשאיות ונסעו.

הבוקר התפרסמה בדף הראשי של העיתונים מודעה: על היהודים נאסר להשתמש בכל כלי תחבורה. בנוסף, נאסר על היהודים המעבר מיישוב לישוב.

אין עצמאות.

[illegible]

כרטיס מספר 7

עוד יום עבר. בעיתון, על פני כל הדף הראשי, הופיעה מודעה בה נכתב באותיות גדולות שעל כל היהודים לתפור על בגדיהם טלאי שצורתו מגן דוד, בצבע צהוב, בגודל של עשרה סנטימטרים, ורק כך לצאת לרחוב. כך יבדילו מי יהודי ומי לא, ובכך ישפילו את היהודים.

היה זה ה-5 באפריל 1944. יצאנו לרחוב כשעל בגדנו העליון תפור הטלאי הצהוב. אחותי הצעירה דורי וחברתה אריקה יצאו ראשונות כדי לראות למי יש טלאי יותר יפה. דורי מאוד יפה, שערותיה ארוכות ומתולתלות, והיא מלאת חן. גם אני וחברתי קיטי יצאנו. בתוך תוכנו חשנו רעד, אך כלפי חוץ זקפנו קומה, הרמנו ראש, ועברנו על פני הגויים שהביטו בנו. לא התביישנו. שיתביישו הם, הגויים!

Deri amoy a creek. Holon horanuk jomuk unig he
 deri amoy a creek unig he jomuk unig he
 Edesapimun felugruu cu antaltol oclamegy es
 megkerderi mit porancschuak? A valon
 egeruun feltaroru. Amut nem lehet elvinni
 az kereknek. Erdetis zentnek eseben nem
 jirtott a reggelit lefelvinni. Kirdtiuk a Tarkich
 iud. Et is felvinni megvinnitumi hogy 1 uafu
 halunuk hor kinyta le nemit Tarkich cu
 anyam mevelo anyja. A karkich megvinnitumi
 karkich. Amut karkichet unig karkichet.
 Olyan felvinnitumi volt hogy unig lek nem felvinni
 et. Hogy unig voltant karkichet unig le mevt
 nagyon karkichet amut inok hogy 1 uafu
 esik karkichet. Edesapimun utikor alvott
 cu ibet uniglegy karkichet megvinnitumi fel
 vinnitott. Lekei Amut unig voltat a felfu
 es jomvinnitumi volt a karkichet. Ekkor a
 karkichet Schreivaldin karkichet unig a karkichet
 mevt karkichet voltat unig mevt a
 feltaroru. Hogy mevtunuk ki art karkichet le
 karkichet amut karkichet. Karkichet
 jirtok unig unig unig unig unig unig unig
 karkichet karkichet unig felvinnitumi karkichet
 karkichet.

כרטיס מספר 8

ימים אלה הם ימי ערב פסח, אך לאמא ולאחותי הגדולה אין סבלנות לנקות את הבית, כך שכל עול הניקיון נופל עליי. לעזרתנו באה אשה צוענייה, שכן לגויים הנוצרים אסור לעזור ליהודים.

כל חיינו השתנו, אך אני לא השתניתי, ולא נפלה רוחי. כלפי חוץ, נשאיתי אותה 'שינדי השובבה', כפי שמכנים אותי בבית. בני הבית חושבים שאיני לוקחת שום דבר ללב, כי תמיד אני יודעת להעמיד פנים כאילו דבר לא קרה. בחוץ לא רואים את המתרחש בתוכי. אני יודעת שעליי להיות חזקה, למרות שזה מאוד קשה.

הגיע חג הפסח. האחים שלי לא קבלו לחג חופשה מעבודת הפרך. להורים ולנו, האחיות והאחים, היה מאוד עצוב. אז עוד לא ידענו שזהו ליל הסדר האחרון עם ההורים. טנטע, שהייתה לנו כסבתא, נפטרה למחרת ליל הסדר השני. כל החג היינו שרויים במתח ופחד מהגסטאפו, שלא נתנו לנו מנוחה. בלילות הם לקחו מהבתים את הגברים האמידים, ועינו אותם עד שהוציאו מהם מידע על מקום המחבוא של כספם, ושל הזהב ודברי הערך. כאשר חזרו הביתה, היה המראה שלהם נורא. הפנים והגב היו נפוחים ומכוסים בדם מהמכות שקבלו. עכשיו, בימי החול, השאלה היחידה היא: "מה יהיה עלינו?" אנו מרגישים בלב שמצבנו לא טוב.

היודנראט גייס צעירים וצעירות לעבודה, בטענה שאת הגויים גייסו לצבא. המלחמה נמשכת כבר ארבע שנים, וחסרים פועלים לחקלאות. היהודים סבורים שעזרה בעבודת החקלאות תועיל לנו. אחי, רובי וברי,

אנשי החברה קדישא בגאלאנטא.

סבי, אברהם ארנוולד יושב במרכז התמונה. מאחוריו, עומד אביו של בעלי ר' יצחק אהרן מילר. מימינו של סבי יושב ר' קליין הסנדלר של העיירה, ומשמאלו של סבי יושב ר' דב בר קאליש מעשירי העיירה. קיצוני, יושב ר' שולץ, ובינו ובין ר' קאליש נמצא ר' יומי שהיה שמש בית הכנסת. מאחוריו עומדים האחים ברוק שלהם הייתה חנות למוצרי עור, וגבוה מהם עומד ר' שולץ.

כל אנשי החברה קדישא נרצחו בידי הגרמנים.

אחותי ייטי, ועוד הרבה בנות ובנים יהודים יצאו לעזור לגויים בעבודות בשדה. הם לא רגילים לעבודה חקלאית, ובערב חזרו הביתה עייפים עד מאוד. למרות הכול עבדו כולם ברצון, ועשו כל שהיה ביכולתם כדי להציל את המשפחות. חשבנו שכאשר הגויים יראו שאנחנו היהודים עובדים, הם לא יחשבו עלינו רעה. חשבנו שבעבודה קשה נדחה את הגזירה. אבל הגזירה הרעה לא נדחתה.

אלה הפמוטים שקיבלה אמי לכבוד נישואיה ובהם הדליקה נרות שבת.

ואלה הפמוטים שקיבלה סבתי, אמו של אבי לכבוד נישואיה ובהם הדליקה נרות שבת. אבי הסתיר את שני זוגות הפמוטים תחת רצפת הבית שלנו.

כרטיסים מספר 9, 10 ו-11 חסרים

את הכרטיסים האלה השאלתי לפני שנים ועדיין לא קיבלתי אותם חזרה. קודם לכן העתקתי אותם למחברת.

אחרי הצהריים נשמע כרוז אכזרי בליווי תוף, אשר הודיע בקול כי על כל היהודים להתכונן למחר, לקראת בואם של פקידים מהעירייה, שיערכו ספירת מלאי בבתי היהודים. אחרי ספירת המלאי יהיה כל יהודי מחויב לעזוב את ביתו!!! ניתן לקחת מספר חפצים, ולגבי השאר יינתן אישור שהם נשארו בדירה. עד היום אנחנו מחכות.

מגרשים אותנו מהבית שלנו, מהמקום בו נולדנו, גדלנו, בכינו וצחקנו, מהבית בו רבנו עם האחים, וסלחנו זה לזה. מהבית שלנו! לאן? אין הרבה זמן לחשוב. אמא מחלקת הוראות הנוגעות לציוד שניקח עמנו. ראשית, צריך להכין אוכל, כי בכול מצב צריך לאכול. כך חשבנו. לקחנו במהירות את העופות לשוחט כדי שנוכל לבשל אותם, והכנו בצק לאפיית לחם. בימים עברו לא מכרו לחם ואוכל מוכן בחנות, אלא הכינו הכול בבית. גם לא היה מקרר חשמלי שאפשר לשמור את האוכל בקירור, ואפילו לא מכרו בלוקים של קרח. כמובן, אני זו שלקחתי את העופות לשוחט כשאני רוכבת על אופניים. המשחטה הייתה ברחוב בו עמד בית הכנסת שלנו. הייתה זו שעת תפילת מנחה, ובדיוק כשהמתפללים גמרו להתפלל ויצאו, הופיע זרצקי, כרוז העירייה, והודיע שוב בקול רם מה מצפה לנו, היהודים. אחד המתפללים, זיגא קאליש, רץ חזרה לבית הכנסת, נטל את השופר, קרא בקול: "אנו צועדים לקראת משיח צדקנו!" ותקע תקיעה גדולה. זה היה כה מרגש ועצוב, עד שהתקשיתי להמשיך בדרכי.

עד שעה מאוחרת בלילה הכינה אמא מזון שיספיק ליומיים, ובאותו זמן הביא אחי רובי לבית הכנסת את ספר התורה שעמד בביתנו. בבוקר, כשישבנו לאכול את ארוחת הבוקר, ראינו מבעד לחלון קבוצת אנשים מוכרים, גויים תושבי גאלאנטא, מתקרבת לביתנו. הם נכנסו מבלי לדפוק בדלת. אמא ואבא קמו לקראתם ושאלו לרצונם, והם השיבו בפשטות וללא ערעור: "באנו לבצע את ספירת המלאי של הבית הזה! את כל אשר לא תוכלו לשאת אתכם בבוא העת, נסגור למשמרת".

אף אחד לא היה מסוגל לסיים את ארוחת הבוקר...

ספירת המלאי החלה בדירה הקטנה של הוריה המאמצים של אמי. הדודה טנטע, האם המאמצת, אחותו של אביה מולידה של אמי, נפטרה, ובדירתם המשותפת נותר בעלה אברהם בן השמונים וארבע. הדוד אברהם נשלח אתנו לבירקנאו.

הגיע תורנו, וגם בביתנו התחילו לספור... את המהפכה שחוללו בביתנו 'סופרי המלאי' לא אשכח לעולם. קשה לכתוב, המלים דלות והעט פשוטה. חיכינו מחוץ לבית עד השעה שמונה וחצי בערב, השעה בה סיימו "לספור את המלאי". לפני צאתם מהדירה נדרש אבא לחתום על הרשימות. נשמנו לרווחה.

והנה חזר אחד מסופרי המלאי, סורקה אנדרש שמו, והשיב לאבא את מפתחות הבית. "אדון ארנוולד", הוא אמר לאבא, "קח את מפתחות החדר שסגרנו. אני מצטער על מה שעשינו לכם. רק עכשיו שמענו שיותר לא תתקיים ספירת מלאי". המנוולים ראו ש"ספירת המלאי" אורכת זמן רב מהצפוי, והפסיקו אותה. קשה לבטא את תחושותינו כשנכנסנו הביתה. בכל רחבי הבית נשארו רק שלושה כסאות. ביתנו נשדד באישור ממלכתי. את כל תכולת הבית הם זרקו בערימה גדולה בחדר אחד, וחלק גדול נשדד

ונלקח. מה עשינו, שככה שונאים אותנו?
כאשר היינו מחוץ לבית ראינו את השמחה והשנאה בה הרסו את פנים
הבתים, קרעו את התמונות המשפחתיות, ורמסו את ספרי הקודש.

[illegible]

כרטיס מספר 12

בבוקר עמדו מוכנות קופסאות סגורות, מלאות באוכל שאמא הכינה ובבגדים להחלפה. השכנים הגויים נכנסו אלינו, כביכול כדי להשתתף בצערנו, אבל למעשה הם רצו ליטול חפצים שנשארו בבית. פייבי ודורי שאלו את אמא: "אם ייקחו אותנו, איפה נישן?", וילד אחד, בנה של השכנה, ענה: "אל תפחדו. לוקחים אתכם לחווה. בגאלאנטא גר גוי עשיר אשר לו חווה גדולה, עם מחסני תבואה ורפתות, ולכבודנו' החרים ממנו את החווה. יש שם הרבה רפתות. אתמול רוקנו את כל הרפתות, ולקחו משם את כל הפרות". יטי ואני הבטנו זו בזו. לא אמרנו דבר, והמשכנו לארוז חבילות גם לסבא ולסבתא, וגם לדוד הזקן בן השמונים וארבע.

הגיע הערב, החשכה כיסתה את השמים, וחלק מבני המשפחה הלכו לישון. נכנסתי לחדר בו ישנו הקטנים וסבי הזקן, כשהם לבושים בבגדים. בקושי ראיתי אותם, כי עיניי כוסו בדמעות. במטבח ישבו הוריי ואחיי, וחשבו איך והיכן להסתיר את השעון ואת השרשרת הארוכה של סבתא. הם החליטו להסתיר אותן בין הקיר וציפוי העץ. עליתי על כסא והנחתי את השרשרת והשעונים מאחורי ציפוי העץ שעל הקיר. אבא עוד הספיק להטמין כמה חפצי ערך בתוך בור שכרה באדמה. הפמוטים של סבתא והפמוטים של אמא, גביעים לקידוש וסכו"ם שגם הוא עשוי כסף, הוטמנו תחת רצפת העץ. להוריי היה אולם אירועים קטן. בתקופתנו היה מקובל להזמין לחתונה בערך שישים איש, והסטנדרט הגבוה כלל סכו"ם עשוי כסף טהור... כבר היה מאוחר, ואני לא הצלחתי להירדם. אבא ואמא הסתובבו בבית, מנסים לסדר... ואז נשמעה דפיקה בדלת.

אבי פתח את הדלת, ובפתח עמד שוטר. גם הדופק שלי נעמד.

כל כך נבהלתי, עד שלא הצלחתי לפסוע אפילו פסיעה אחת. הייתי משותקת. נשמתי עמוק כמה נשימות, ובמאמץ רב הצלחתי להתקרב אל הורי. פניו של אבא היו כל כך חיוורות, עד שגוון פניו הלבן האיר בחושך. השוטר סימן בידו, ושלושתנו יצאנו אתו למרפסת. עמדנו שותקים, פוחדים, ושמענו את דפיקות הלב של כל אחד ואחת. גם עכשיו, כשאני קוראת את הדברים, אני מרגישה את דפיקות הלב שלי. לפתע שבר השוטר את השתיקה ולחש: "מר ארנוולד, אני ישנתי כאן". נבהלנו. חשבנו שהוא ישן בחדר שליד המטבח, ושמע את הדברים שאמרנו בנוגע להסתרת השרשרת עם השעון. השוטר, שכנראה לא ראה איך החוורנו, הראה בידו על בית השכנים, ואמר: "כאן ישנתי". נשמנו לרווחה.

13
 Chremselohin ein itt aluoltou an effel...
 Egnarra tekiatüink siudologas meggyünk.
 hallamini. Anora helyegesiüi gondoltunk. Es
 kerek beül. Igen itt a korcsma. ~~Itt~~ egy
 meggyüetiüi sohajta. kiudologait ugra hallamini
 Gendör beül. ne riggyünk meggyüetiüi nemmit
 kár. hisz mindent elvessük. Sei meggyüetiüi hang-
 sik agyüi elö kiudise mert miher meggyüetiüi
 In hogy ~~de~~ korcsma ^{alut} miher nem felt mert ott
 fottunk laktak. Nem immer hangyike a kerek
 Nem. mert ~~mer~~ Kirely fia korcsma fia vagg
 Ah! Hangyike a valos. A fia. Nem. nem
 vassunk immar meggyüetiüi a valos meggyüetiüi
 vassunk beültünk a sokabon es öclüetiüi.
 Mör mindetki fura volt. Ötör költünk mi-
 denki talibushat vett fel. Est is meggyüetiüi
 Fogytunk. Meg est is meggyüetiüi a meggyüetiüi
 litta elvessük Fogytunk ártatlan tekiatüi es
 kiudut. Es nitek a jekhor mert meggyüetiüi
 vatta volt a foggyon. Fogytunk a foggyon
 meggyüetiüi pirotra nitt egy hogy sohajta ki hellel
 elvessük. Kithy eljött korcsma itthunk egy fel aüre
 Fogytunk. De nem tudtuk ki immar mert ~~de~~ aytoban
 meggyüetiüi egy cüudör. Hecr eljött a kerek es egy
 on alatt karta lagon meggyüetiüi.

כרטיס מספר 13

השוטר המשיך ואמר: "מר ארנוולד, שמע לעצתי ועל תיקחו עמכם דבר. חבל על על הטרחה". אבא שאל: "מי אתה?", והשוטר ענה: "אינך מכיר אותי? אני הבן של סוקה אנדרש מהכפר קיראי-פאלבה". הכפר קיראי-פאלבה שכן קרוב לגאלאנטא, ואבי הכיר היטב את אביו של השוטר. אבא הודה בנימוס לשוטר והוא הלך. חזרנו לחדר, ועבר זמן עד שנרגענו. השעה כבר הייתה ארבע וחצי לפנות בוקר. בני המשפחה התחילו להתעורר, וכולנו לבשנו בגדים על גבי הבגדים שכבר היו עלינו. אחי הקטן שאל את אמא: "ללבוש גם את זה?... וגם את זה?" עיניה של אמא הוצפו דמעות, והיא לא ענתה לו. בשעה חמש יצאתי להביא מתנור המאפיה את הלחם והעוגיות שאמא הכינה. התברר שהעוגיות נשרפו. שבתי הביתה ובדרכי פגשתי בחברתי קיטי, שסיפרה כי קשה להם להתארגן. "אני מתארת לעצמי כמה קשה לכם, שכן אתם משפחה גדולה", היא אמרה, "אנחנו רק שלושה, ובכל זאת מתרוצצים כל הזמן ממקום למקום".

לא הספקנו לשתות כוס חלב, ושוטר שהגיע לבית הודיע שבחוץ עומדת עגלה רתומה לסוס, ושיש לנו ארבעים דקות להעמיס עליה את החבילות. קיטי רצה לביתה. עוד שוטרים הצטרפו לשוטר שכבר עמד בפתח הבית, וצעקו: "החוצה! מהר!"

121.
 Pokodulik. Mindeuki viss volamit, fiekui, niktus.
 Mar a bakasbol mindeku kiut van. Benaladok
 korituek es gyersu kisaladok uert feltu
 hogy neu biru. Egy nagy cirkopias kules
 nyikongatos van fiekui uert neu ucuu de
 hallou. Egy kis fher puzist nagoratomak ra es mar
 lei is van fiesekhe. Megfordulok es mar orokai
 la van crukura az aylo. Igaz becsuktak elhuzattak az
 uet. Arrol a helyet arrol adant az ayiu. ~~egy~~ **egy kicsit**. Es levd
 ledertek a suvembol de csak **egy kicsit**. Es levd
 hordtuk a patakokat ki. Az ucuu cuvalatossan
 nagy volt a forgalom. Gyukor cuu is kor ucuu cuu
 De nagy batsuk kiromenak van duolak ellouk
 ellou hogy ucuu kiromenak. ~~le~~ **Kor**.
 Te patakunk mindeut. Gyin. Adorak elindultak
 az eyse csaladnak utaira kellett ucuu. Jutte
 cu Bori Piiri korvetu cu korsi mellet ucuu
 tiuk. Segelok voltuk a kivomlamiat. Es a
 kutak meuek uertek voigis huztek a fardak
 uuek nyomut. De neu lottott. Feltethuk a
 fjiuiket es ucuuogyu ucuuuestiuk a ay
 patakos meueken. Joras birisig elott
 tiuk ukuor fardigatris oitiet az uku. Te
 raggelt koron a Bori. Fardigatris levd

כרטיס מספר 14

העלנו במהירות את החבילות לעגלה. סבא, סבתא, הדוד, הוריי, אחיי ואחיותיי כבר חיכו ליד העגלה. חזרתי לבית לנשום עוד פעם את הניחוח שלו. עמדתי בבית, ושמעתי את צעקות השוטרים בחוץ. פרצתי בבכי, ויצאתי אל העגלה.

פתאום נשמעה טריקת דלת חזקה, והשוטר נעל במפתח את הדלת. לעד. שני שוטרים תלו מודעה בצבע לבן על הדלת, והורו לאבא לחתום עליה. הסוס החל ללכת.

כך גורשנו מביתנו, כך סילקו את כולנו מהבית שאבי בנה בעמל רב. לבי נשבר מכאב. למרות השעה המוקדמת, עמדו תושבי העיירה ברחובות. אף אחד מהם לא רצה, כנראה, להפסיד את המחזה של גירוש יהודי המקום והשפלתם. ראשונים הלכו הסוסים, אחריהם אחיי הקטנים לצד סבא וסבתא, ואחריהם ברי, רובי ויטי. אחריהם הלכו אבא ואמא, ואחריהם דורי ואני. הגויים הביטו בנו וחיפשו את הדמעות, אך דורי ואני נשאנו ראש והבטנו בהם, ואפילו הצלחנו לחייך. עברנו בחזית בית המשפט המחוזי, וראינו את ראש המועצה ממנה בדרכו אל משרדי המועצה. אבא בירך אותנו ב"בוקר טוב", והוא הסיר מראשו את המגבעת, ואמר: "אל תפחדו! לא לוקחים אתכם לאף מקום."

15
 Kerleyzjät és a házban helyett azt mondja. Ne fél-
 senek nem meglek el. Helyesen nem féltek me-
 el. ekkor. Megyékentiek. Egyenél után jötték
 az igazságh. Helyesen nem. De meg hiink minthozza
 elutazni kéne. Csak az kirakott. Egy székben
 kórtunk le. Míg megértem a 1/2 részre
 kiért volt. Gyerekek ölegik lámpák fűk tárgya-
 min. illel tettek aludtak. Meg elvették azt a
 kisért. Egy kiért elő mintegy volt alom. Helyesen
 a hiink for elso minden eltek tárgyakat is meg-
 elvették. Egy csomót is es hiinket. minden fel-
 ps fű hiink elvették minden. Helyesen tettek
 hogy kúrtas a fűre igaz. 1/2 óra után az a
 szék is es lámpák jöttek. Mi egész a kőz-
 minthozza ott illt a fűre a kőz-
 elvették es nyugtat apott. azután beventünk egy
 kis házban meguntak. Egy fűre elvették
 tett kére minthozza igaz. vették. Ott már
 többen voltunk. Tűz is kiűző voltak. 11 óra
 azt hiszem (a fűre) hiinket minden-
 ki van az a megvált a seirna. A kőz-
 megvált fűre minthozza az a kőz-
 min. A kőz- fűre kőz. Leveket. Mi is kőz-
 hiink a fűre kőz es Mutchit. Csak az a kőz-
 székben az a kőz székben az a kőz
 elvették. A meg győzőre kőz-

כרטיס מספר 15

המשכנו ללכת ברחוב הראשי המלא בתושבים, שחלקם הגדול שמח להשתתף בהשפלתנו, וכך הגענו לחווה.

השעה הייתה שמונה. השמש כבר זרחה, מתעלמת מהשינוי, וצעקות השוטרים: "להוריד את החבילות! למה אתם מחכים?" נשמעו מכל עבר. העגלות התרוקנו וישבו לגאלאנטא, להביא עוד קבוצות של יהודים. היו עמנו זקנים חולים, מבוגרים, ילדים, נערים, נערות וטף. התיישבנו על הקרקע או על גבי החבילות. תינוקות וילדים בכו, ואני חשבתי שאני חולמת חלום רע.

עברה שמועה שעומדים להחרים לנו את הכסף. ואכן, שוטר אחד העמיד את כולנו והורה לנו להסתדר בשני טורים: של גברים ושל נשים. היו שם רק נערים עד גיל שמונה עשרה וגברים מעל גיל ארבעים ושמונה. כל השאר כבר נלקחו לעבודות כפיה. העמידו שולחן, מאחוריו ישבו שני שוטרים, וכל מי שעבר ליד השולחן נדרש למסור את הכסף שנשא אתו. אחד השוטרים לקח את הכסף, וחברו כתב ומסר קבלה. כך היה בטור הגברים וכך היה בטור הנשים. אבל סכום הכסף לא היה מספיק גדול, ולכן נלקחה כל אחת מהנשים לחדר קטן, שם ערכו עליה חיפוש משפיל. אפילו לתינוקות הם פתחו את החיתולים.

בשעה אחת עשרה נשמעה אזעקה, והשוטרים וכל קהל הנאספים רצו ונכנסו למקלטים. אנחנו, היהודים, נשארנו בחוץ, ואני חיפשתי בעיניי מטוס נושא פצצה. אך רק השמש הייתה שם, וניסתה ללטף את לחיינו.

ak newetve uesi f6j6d6l6munk6t. D6l6t6m v6m
P6f6k6r6nd6r megf6l6nt6s newetve v6m6j6s k6ngis
ir6sc6munk6. D6l6munk6k6r6r6ny6n6r6k6k6k6k6k6
am6ny6k6t 6t6s l6s6j6t6k6t 6s v6m6d6m m6m6n6.
5-6k6r6 h6r6 megj6n6k6. K6i m6nd6t6 h6ngis k6j6t6
r6t6 b6d6r6t6 6 k6rd6s. 6n6 megv6nd6m. F6l6v6m6k6
6h6m6k6, h6ngy-6g6r6. 6n6n6 h6c6n6i m6r6 f6g6d6s
h6ngy k6r6 5-6k6r6 k6m6r6 p6r6k6k6s6k6 6th6r6 6n6m6k6
6gy p6r6k6k6t6m k6m6t6 meg 6s k6ngy6t6. J6d6m6k6
6h6k6 megf6l6nt6s6gy p6r6 m6rt6 h6ngy6s6n6
f6l6v6s. T6f6f6g6l6n6k6. M6k6r6! M6nd6n6 6l6g6n6 6l6
h6ngy6 h6ngy6k6 6s 6n6m6n6s6n6k6k6k6k6k6k6k6k6
6n6 6l6b6t6k6. 6 t6f6t6r6c6n6t6 m6r6 l6h6t6 d6-
6n6n6 s6m6 s6l6k6n6k6 m6rt6 6k6s6n6 v6l6t6k6 m6-
j6r6 6l6m6ny6d6j6r6k6. D6 6n6d6l6t6s6 k6l6t6t6 6k6-
6k6t6. H6v6r6 6n6n6 h6l6j6k6 6rt6 6n6 m6rt6 6n6 6n6l6t6
h6n6k6 l6v6 h6ngy6 m6r6n6k6 m6rt6 6n6l6t6r6 6s 6n6
6gy l6g6l6z6t6t6 h6ngy6t6. 6n6n6 f6h6r6 d6 m6n6-
s6r6 6n6l6t6 j6m6 megf6l6nt6k6 6h6m6n6k6 6s 6h6ngy6-
n6ngy6n6 h6l6j6s k6r6n6y. B6r6s6t6n6k6k6 v6l6t6 6n6 f6j6t6
h6ngy6t6 h6ngy6. 6r6 6s 6h6m6k6t6. M6nd6n6k6t6 6n6n6
h6m6n6k6 6s 6gy s6k6r6 f6l6l6 6n6d6m6d6 6h6k6k6
k6f6l6nt6k6 h6ngy6 m6n6 megj6n6k6 6k6. K6l6b6l6 g6t6s6
l6v6 l6n6n6k6. T6p6r6. K6l6b6k6s6 6r6n6m6t6 m6n6 6n6
h6t6 6n6n6. F6v6l6t6 f6l6nt6k6 m6l6j6k6 6n6n6 6n6
6n6n6k6. M6l6j6n6k6 m6n6 6n6t6 6n6.